

Η ΕΥΡΥΘΜΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΩΝ ΘΕΣΜΩΝ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΑΘΗΝΑ, ΩΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΝΙΚΗΣ ΤΗΣ ΜΑΧΗΣ ΤΟΥ ΜΑΡΑΘΩΝΑ.

Του Ευαγγέλου Γ. Γριβάκου, Αντιστρατήγου ε.α- Νομικού.

Πνύκα : Χώρος συνεδριάσεων της Εκκλησίας του Δήμου

«Εν σοι, νυν, Καλλίμαχε, εστί...»

Την φράση : **«εν σοι, νυν, Καλλίμαχε, εστί...»**, (από εσένα, τώρα, Καλλίμαχε, εξαρτάται...), απηύθυνε ο Στρατηγός **Μιλτιάδης**, πριν την μάχη του Μαραθώνα, προς τον Πολέμαρχο **Καλλίμαχο** όταν επισήμως και με τρόπο δημοκρατικό τον επισκέφθηκε στην γενέτειρά του, τις Αφίδνες Αττικής, προκειμένου να τον πείσει όπως δώσει θετική (την ενδέκατη) ψήφο προς το διχασμένο **«Συμβούλιο των Στρατηγών»**, ώστε να σχηματισθεί η απαιτούμενη πλειοψηφία για την λήψη απόφασης προς άμεση διεξαγωγή της μάχης των Αθηναίων κατά των Περσών στο πεδίο του Μαραθώνα και αποφυγή εγκατάλειψης του αγώνα, όπως πρότειναν τα μισά μέλη του Συμβουλίου, με την δικαιολογία ότι αυτός θα ήταν μάταιος και οδυνηρός εναντίον της τότε πανίσχυρης περσικής αυτοκρατορίας.

Κατά την εποχή της μάχης του Μαραθώνα, το 490 π.Χ., το δημοκρατικό πολίτευμα των Αθηνών που κατάρτισε ο Σόλων, είχε, ήδη από το 508π.Χ., καταστεί περισσότερο φιλελεύθερο λόγω των μεταρρυθμίσεων του πολιτικού και νομοθέτη **Κλεισθένη του Αλκμεωνίδου, του Αθηναίου**, μετά το τέλος της τυραννίδας των Πεισιστρατίδων.

Η πρώτη μεταρρύθμιση του Κλεισθένη ήταν ο διαχωρισμός των Αθηναίων σε δέκα φυλές με αποτέλεσμα οι πολίτες να αποκτήσουν ίσα

δικαιώματα και υποχρεώσεις. Ομοίως και η αναγνώριση αυξημένων αρμοδιοτήτων στην **Εκκλησία του Δήμου**, ώστε τα μέλη της να έχουν ευρύτερες δυνατότητες συζήτησης και σχολιασμού των νόμων και ενάσκησης του δικαιώματος επικύρωσης ή ακύρωσης των αποφάσεων της θανατικής ποινής του Αρείου Πάγου.

Επί Κλεισθένους τα μέλη της Βουλής από 400 που είχε ορίσει ο Σόλων αυξήθηκαν σε **500**, (50 από κάθε φυλή), εκλεγόμενα δια κλήρου και για ένα χρόνο. Κύρια αρμοδιότητα της Βουλής ήταν η κατάρτιση των προβουλευμάτων (νομοσχεδίων) που επρόκειτο να ψηφισθούν από την Εκκλησία του Δήμου.

Την εκτελεστική εξουσία ασκούσαν **οι εννέα Άρχοντες**, εκλεγόμενοι από την Εκκλησία του Δήμου και ήταν : Ο Επώνυμος Άρχων, ο Άρχων Βασιλεύς, ο Πολέμαρχος, και οι έξι Θεσμοθέτες. Ειδικότερα ο **Πολέμαρχος**, ως γενικός διοικητής του στρατού, ήταν επικεφαλής του Συμβουλίου των Στρατηγών και αρμόδιος, επί ένα έτος, για τα πολεμικά και στρατιωτικά ζητήματα της Πόλεως καθώς και για τον έλεγχο και την εκδίκαση των υποθέσεων των ξένων και των μετοίκων.

Προτομή Αλκιβιάδη

Η οργάνωση του στρατού συνίστατο σε δεκα μεγάλες Μονάδες, αντίστοιχες των δέκα φυλών. Στην κορυφή της στρατιωτικής Ιεραρχίας ήταν οι **δέκα Στρατηγοί**, εκλεγόμενοι ένας από κάθε φυλή και για ένα έτος, αλλά ο χρονικός αυτός περιορισμός καταργήθηκε μετά το 440π.Χ. Ακολουθούσαν οι δέκα Ταξίαρχοι, οι δέκα Φύλαρχοι, οι δύο Ίππαρχοι και ο Ταμίας των στρατιωτικών. Σε περιπτώσεις εθνικών κινδύνων και μετά από **Απόφαση της Εκκλησίας του Δήμου**, επιλέγονταν ένας Στρατηγός – που λάμβανε την επωνυμία **«Στρατηγός Αυτοκράτωρ»** -στον οποίον παρέχονταν αυξημένες, σχεδόν δικτατορικές, εξουσίες, αλλά μόνο για όσο χρονικό διάστημα απαιτείτο προς αντιμετώπιση της έκρυθμης κατάστασης. Σημειωτέον ότι για την διεξαγωγή της μάχης του Μαραθώνα κανένας Στρατηγός, **ούτε ο ίδιος ο Μιλτιάδης**, δεν περιεβλήθη με τις εξουσίες του «Στρατηγού Αυτοκράτορα».

Μετά την καταστολή της εξέγερσης των Ιώνων της Μ.Ασίας το 395 π.Χ., ο Πέρσης βασιλεύς **Δαρείος**, σκοπεύοντας να εκδικηθεί την Αθήνα και την Ερέτρια που είχαν βοηθήσει τους Ίωνες στην προηγηθείσα επανάστασή τους, την Άνοιξη του 492 π.Χ. έστειλε στην Ελλάδα ισχυρές δυνάμεις, υπό τον γαμπρό του στρατηγό Μαρδόνιο. Το θέρος του ιδίου έτους, ο περσικός στόλος, παραπλέοντας τον Άθω, έπεσε σε μεγάλη θαλασσοταραχή και υπέστη τεράστια πανωλεθρία εξαιτίας της οποίας αναγκάστηκε να διακόψει την εκστρατεία και να επιστρέψει στην Περσία.

Ο Δαρείος δεν απογοητεύθηκε από την έκβαση εκείνης της εκστρατείας. Αντίθετα, την Άνοιξη του 490 π.Χ, συγκέντρωσε στο **Αλήιον πεδίων της Κιλικίας** ένα κολοσιαίο αριθμό στρατευμάτων για την συγκρότηση νέας ναυτικής αρμάδας, ικανής να εκτελέσει τα σχέδιά του. Σύμβουλοί του ήταν ο **Ιππίας**, γιος του Πεισίστρατου, άλλοτε τύραννος των Αθηνών εκδιωχθείς από το 510π.Χ. και τώρα πρόσφυγας στην περσική αυλή και ο εξόριστος βασιλιάς της Σπάρτης **Δημάρατος**. Κατά τον Ηρόδοτο , ο στόλος των Περσών, με πληρώματα φοινικικά, ιωνικά και αιολικά, αριθμούσε 600 πλοία έμφορτα με καλά εκπαιδευμένο στρατό ανερχόμενο, σύμφωνα με τους ιστορικούς, σε 44.000-55.000 άνδρες πεζούς (Πέρσες, Σάκες, Μήδους, Λυδούς, Κάρες, Λυκίους, Κίλικες, Αιγυπτίους, Ασσυρίους, Αιθίοπες κλπ), υποστηριζόμενους από 1.000 ιππείς. Αρχηγοί της εκστρατείας ορίστηκαν ο Μήδος ναύαρχος Δάτις και ο Πέρσης στρατηγός Αρταφέρνης, γιος του σατράπη των Σάρδεων. Αποστολή του Ιππία ήταν η συνένωση των Περσών με τους ολιγαρχικούς κάτοικους της περιοχής του Μαραθώνα προς διευκόλυνση καταλήψεως της Αθήνας.

Η πρωτοφανής σε πολεμική ισχύ αρμάδα, με όραμα την τιμωρία όσων Ελλήνων είχαν αρνηθεί να δώσουν «γη και ύδωρ» - κυρίως Ερετριέων και Αθηναίων - ξεκίνησε από τα μικρασιατικά παράλια και αρχικά κατέλαβε τα νησιά Νάξο, Μύκονο, Τήνο, Άνδρο, Κάρυστο, πλην Δήλου που θεωρείτο ιερό νησί. Στη συνέχεια ήλθε η σειρά της **Ερέτριας**, η οποία αντιστάθηκε επί έξι ημέρες και παραδόθηκε όταν οι Εύφορβος ο Αλκιμάχου και Φίλαγρος ο Κυνέου, με πεμπτοφαλαγγισμό (άνοιγμα πουλών) επέτρεψαν στους Πέρσες να εισβάλλουν στην πόλη η οποία δηώθηκε ολοκληρωτικά.

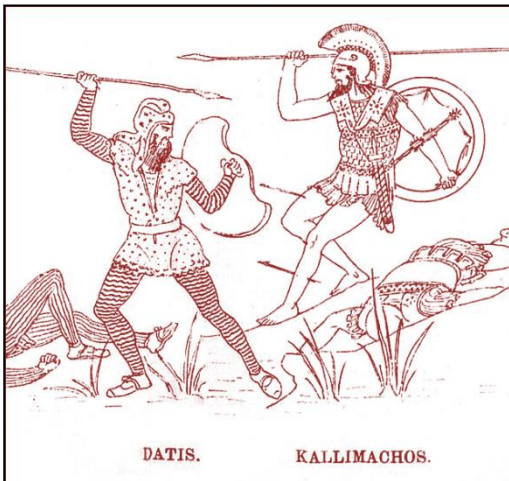
Μετά την άλωση της Ερέτριας ο περσικός στόλος έφθασε στις ακτές της πεδιάδας του Μαραθώνα όπου ο στρατός αποβιβάσθηκε και αναπτύχθηκε στην ανατολική πλευρά της. Ο οπλισμός του Πεζικού ήταν

κατώτερος του αθηναϊκού και ακατάλληλος για αγώνα εκ του συστάδην. Το μειονέκτημα αυτό αντιμετωπιζόνταν με τα «εκήβολα όπλα», δηλαδή τα τόξα, που είχαν «βεληνεκές» περίπου 150 μέτρων και χρησιμοποιούνταν με πυκνότητα και ταχυβολία, δυνάμενα να προκαλέσουν εκ του μακρόθεν απώλειες και αποδιοργάνωση του αντιπάλου.

Από πλευράς Αθηναίων, ένα μήνα προ της μάχης του Μαραθώνα και μέσα στις νόμιμες ημερομηνίες είχαν ολοκληρώσει τις αρχαιρεσίες τους για την εκλογή των Ενιαυσίων Αρχόντων από τις οποίες προέκυψε η ανάδειξη του Φάνιππου ως «Επωνύμου Άρχοντος» και του **Καλλίμαχου του Αφιδναίου ως «Πολέμαρχου»**. Μεταξύ των δέκα Στρατηγών, εκτός από τον **Μιλτιάδη** και τον **Αριστείδα**, εξελέγησαν ο Στησίλαος του Θρασύλου και ο Θεμιστοκλής του Νεοκλή. Επίσης με κλήρο, **όπως όριζαν οι νόμοι**, ορίσθηκε και η σειρά της Πρυτανείας των Φυλών με πρώτη την Αιαντίδα. Παράλληλα οι στρατηγοί απέστειλαν στην Σπάρτη τον ημεροδόμο **Φειδιππίδη** με αίτημα την παροχή στρατιωτικής βοήθειας.

Με το άγγελμα της αποβάσεως των Περσών στον Μαραθώνα, **10.000** βαριά οπλισμένοι Αθηναίοι- χίλιοι από κάθε φυλή- ακολουθούμενοι από σχεδόν ισάριθμους υπηρέτες, τους «ψιλούς», ξεκίνησαν από την πόλη και, μέσω των διαβάσεων του Πεντελικού, έφθασαν, τη επόμενη ημέρα της περσικής απόβασης, στην πεδιάδα του Μαραθώνα και στρατοπέδευσαν στα βορειοδυτικά αυτής, κοντά στο τέμενος του Ηρακλή. Σε αντίθεση με τους Πέρσες, δεν αναπτύχθηκαν αμέσως επί του πεδίου της μάχης αλλά οχυρώθηκαν στο ξύλινο περιτείχισμα που κατασκεύασαν, αναμένοντας περαιτέρω αποφάσεις της ηγεσία τους. Η πανοπλία του Αθηναίου οπλίτη περιελάμβανε την μεταλλική ασπίδα, το χάλκινο κράνος, τον θώρακα, το μακρύ ξύλινο δόρυ με σιδερένιες άκρες και το κοντό αμφίστομο ξίφος.

Δύο ή τρεις ημέρες μετά την άφιξη των Αθηναίων στον Μαραθώνα, οι ημεροσκόποι της Πάρνηθας ανέφεραν ότι από την πλευρά της Δεκέλειας φάνηκαν να σπεύδουν προς ενίσχυσή τους **1.000 Πλαταιείς**, με επικεφαλής τον αρχηγό τους **Αείμνηστο** και την πέμπτη ημέρα ο Φειδιππίδης έφερε την απάντηση των Σπαρτιατών ότι αδυνατούσαν να συνδράμουν διότι τα θρησκευτικά τους έθιμα απαγόρευαν την εκστρατεία προ της πανσελήνου (η σελήνη την ημέρα της αναφοράς ήταν 9 ημερών). Μια άλλη αιτία της αποχής που αναφέρει ο Πλάτωνας ήταν η εμπλοκή των Σπαρτιατών στον πόλεμο κατά των Μεσσηνίων και των ειλώντων.

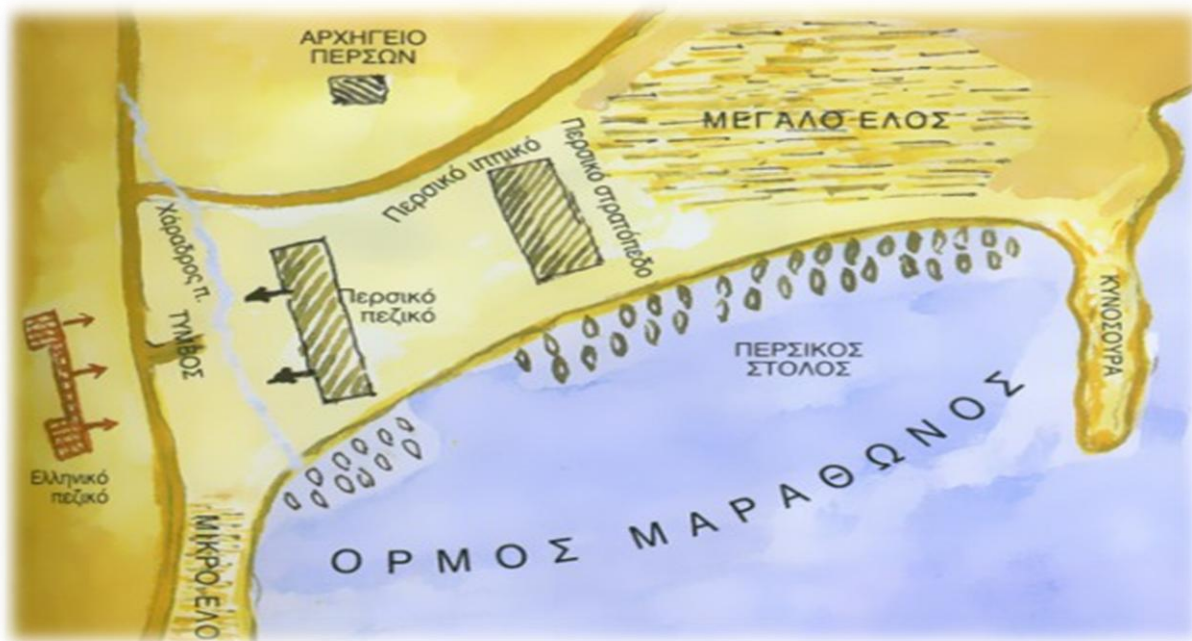

Μετά την άρνηση των Σπαρτιατών, το Συμβούλιο των Στρατηγών συνήλθε για λήψη τελικών αποφάσεων, αλλά διχάσθηκε ισοψηφώντας (λεπτομέρειες βλ. στην αρχή του κειμένου). Ευτυχώς ο ευπατρίδης **Καλλίμαχος** έδωσε την πολυπόθητη **«ψήφο της πλειοψηφίας»** και έτσι άρχισε ο αντίστροφος χρόνος για την αναμέτρηση των δύο αντιπάλων στο πεδίο του Μαραθώνα. Κατόπιν, σύμφωνα με

πρόταση του Αριστεΐδη, άπαντες οι Στρατηγοί παρεχώρησαν την ημέρα της στρατηγίας τους -την οποία, **κατά νόμο** δικαιούνταν- στον Μιλτιάδη, ως ένδειξη παραδοχής της ανωτερότητάς του και της εμπειρίας του στον τρόπο του μάχεσθαι των Περσών. Ο Μιλτιάδης, επιθυμώντας **να είναι καθόλα νόμιμος**, αλλά και για να κερδίσει κρίσιμο χρόνο προετοιμασίας, ανέβαλε την έναρξη του αγώνα μέχρι την τακτή ημέρα της στρατηγίας του.

Δύο είναι τα κύρια στοιχεία που υπεισήλθαν βασανιστικά στην κατάστρωση των σχεδίων του Μιλτιάδη : **Το έδαφος και η αρχική διάταξη του εχθρού**, σε συνάρτηση με την αριθμητική του υπεροχή, την πυκνότητα των τοξευμάτων του κλπ. Η πεδιάδα του Μαραθώνα είναι μια παραλιακή και επίπεδη λωρίδα ξηράς μήκους εννέα περίπου χλμ και πλάτους 3 χλμ, διακοπτόμενη από μικρές χαραδρώσεις δυσχεραίνουσες την κίνηση των στρατευμάτων, με ελώδη τμήματα στα ανατολικά της, περικλειστη από τους ορεινούς όγκους Πάρνηθας και Πεντελικού, με τρεις οδεύσεις προς την ενδοχώρα και με τον βυθό της παραλίας κατάλληλο για την προσόρμηση πολεμικών πλοίων. Επί του εδάφους αυτού ο στρατός του Δαρείου παρατάχθηκε επί μετώπου 1.600 μέτρων παράλληλα προς την ακτή, από τα δυτικά του ποτ. Χαράδρου μέχρι περίπου 200 μέτρα ανατολικά του Τύμβου. Το ενισχυμένο κέντρο του κατείχαν οι Πέρσες και οι Σάκες, στο δεξιό κέρασ τάχθηκαν οι Αιγύπτιοι, Σύροι, Αιθίοπες, Κάρες κλπ και στο αριστερό οι Μήδοι. Την ενάτη ημέρα από την είσοδο του αθηναϊκού στρατού στον Μαραθώνα, Ίωνες αυτόμολοι ενημέρωσαν τον Μιλτιάδη ότι το περσικό Ιππικό αποσύρεται και επιβιβάζεται στα πλοία με ρότα το **Φάληρο** και τελικό προορισμό την **Αθήνα**, την οποία οι Πέρσες θεωρούσαν αφύλακτη, σύμφωνα, με πληροφορίες κάποιων αργυρώνητων «Εφιαλτών». Η αποχώρηση, εκτός

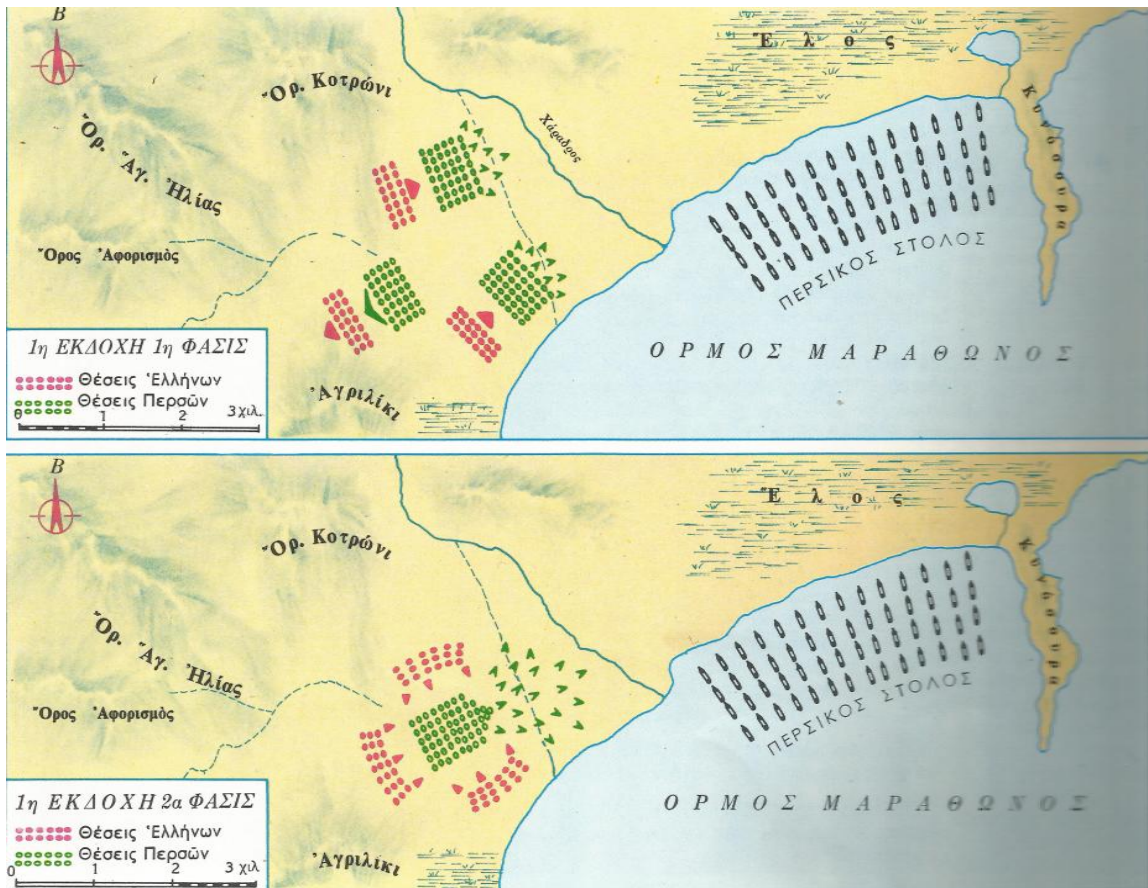
του ότι, εν πολλοίς, έκρινε την τύχη του αγώνα, απάλλαξε τον Μιλτιάδη από τον βραχνά του κινδύνου της κύκλωσης από το Ιππικό και του επέτρεψε να παρατάξει τα στρατεύματά του εις τρόπον ώστε να μπορεί να θέσει σε εφαρμογή τον στρατηγικό σχεδιασμό του. Τελικά τα ελληνικά τμήματα παρατάχθηκαν σε απόσταση οκτώ σταδίων (8x185= 1480 μέτρων) απέναντι από τα περσικά και κατά το ίδιο με αυτά μήκος (1600 μέτρα). Η διάταξή τους στηρίζονταν δεξιά στους πρόποδες του όρους Αγριλίκι και αριστερά στις ανατολικές καταπτώσεις του όρους Κοράκι, ώστε να είναι εξασφαλισμένη η αποτελεσματικότερη εφαρμογή των σχεδίων. Ειδικότερα, απέναντι από τους Μήδους τάχθηκαν 4 αθηναϊκές φυλές με πρώτη την **Αιαντίδα φυλή** του **Πολέμαρχου Καλλίμαχου**, καθόσον, **σύμφωνα με τους υφιστάμενους νόμους**, ο εκάστοτε Πολέμαρχος καταλάμβανε τιμητικά και διοικούσε το άκρο δεξιό της όλης παράταξης. Απέναντι από το περσικό κέντρο τάχθηκαν η **Λεοντίδα φυλή με τον Θεμιστοκλή** και η **Αντιοχίδα με τον Αριστείδη**. Στο αριστερό κέρασ, απέναντι του δεξιού των Περσών, τάχθηκαν 4 φυλές με τελευταία στην τάξη την **Οινηίδα φυλή**, όπου και ο **Μιλτιάδης**, ενώ το άκρο αριστερό παραχωρήθηκε τιμητικά στους χίλιους Πλαταιείς.

Η διάταξη των αντιπάλων στον Μαραθώνα.

Το σχέδιο του Μιλτιάδη ήταν μεγαλοφυές μέσα στην απλότητά του. Στα αρχικά στάδια της σύγκρουσης, πρόβλεψη του ήταν « **η ταχεία και εφ'όλου του μετώπου επίθεση κατά του εχθρού, με ρυθμούς βαθ-**

μιαία αυξανόμενους και δρομέα έφοδο τα τελευταία 150 μ. από τις γραμμές του, προς ελαχιστοποίηση των απωλειών από τα πυκνά τοξεύματά του». Όταν θα άρχιζε ο εκ του συστάδην αγώνας, το (αδύναμο αλλά ελαστικό) αθηναϊκό κέντρο «θα υποχωρούσε συντεταγμένο για να εφελκύσει το ισχυρό περσικό προς τα κράσπεδα της πεδιάδας, δηλ. τις νοτιοδυτικές καταπτώσεις και το ξύλινο περιτείχισμα, δίπλα στο τέμενος του Ηρακλή». Ταυτόχρονα, τα δύο ενισχυμένα άκρα θα προσέβαλαν ορμητικά τα αντίστοιχα περσικά, θα διέλυαν την συνοχή τους και θα άρχιζαν την καταδίωξη την οποία, όμως, στον κατάλληλο χρόνο, θα έπρεπε να διακόψουν, να κάνουν επιτόπια αναστροφή, να ενωθούν μεταξύ τους και να προσβάλλουν το περσικό κέντρο από τα νώτα, εξαναγκάζοντας τον εχθρό σε γενική άτακτη υποχώρηση και απαγορεύοντας σε αυτόν να φθάσει μέχρι τα πλοία για να διαφύγει.

Η εξέλιξη της μάχης σύμφωνα με το σχέδιο του Μιλτιάδη

Μετά την γλυκειά χαραυγή της 12ης Σεπτεμβρίου (ή, σύμφωνα με την «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους», της 13ης ή 14ης Αυγούστου) του 490 π.Χ. και τις καθιερωμένες θυσίες από τον Πολέμαρχο, δόθηκε το σύνθημα της γενικής επίθεσης από τον Αρχιστράτηγο **Μιλτιάδη**. Οι παιάνες ήχησαν, οι πολεμικές ιαχές έγιναν ουρανομήκεις, οι ασπίδες,

προτασόμενες στον πρωινό ήλιο άστραψαν και οι Έλληνες εξόρμησαν κατά των βαρβάρων και με τον αρχικά ταχύ βηματισμό τους να εξελίσσεται σε ορμητική (δρομαία) έφοδο, αψηφώντας τα πλήθη των μαζικών εχθρικών τοξευμάτων, τα οποία, αν και «σκίασαν» τον ήλιο, ελάχιστες απώλειες τους προκάλεσαν, προσκρούοντας άπραγα στον χαλκό της θωράκισης και το μέταλλο των ασπίδων.

Κατά την εξέλιξη της μάχης και σύμφωνα με την σχεδίαση, το κέντρο της διάταξης των Αθηναίων άρχισε να συμπύσσεται και να παρασύρει τους Πέρσες και τους Μήδους. Ταυτόχρονα, οι οπλίτες των δύο ακραίων πτερύγων υπό τον Μιλτιάδη και τον Καλλίμαχο, κατορθώνουν να κάμψουν την αντίσταση των απέναντι πτερύγων και να αρχίσουν κατά-δίωξη του εχθρού. Ο Μιλτιάδης, εν όψει της ευνοϊκής εξέλιξης, διέταξε την διακοπή της καταδίωξης, την επί τόπου αναστροφή (δηλ. ο τελευταίος ζυγός να γίνει πρώτος και αντίστροφα) αυτών των πτερύγων και την μεταξύ τους συνένωση ώστε να καταληφθεί ο κενός χώρος που άφησε το περσικό κέντρο και να προσβληθεί από τα νώτα, με ταυτόχρονη επιθετική επιστροφή των μέχρι τότε διωκομένων δυο φυλών του κέντρου, της Λεοντίδας και της Αντιοχίδας.

Η σφοδρή σύγκρουση που επακολούθησε ήταν αποφασιστική για την έκβαση της μάχης. Το ασφυκτικό αγκάλιασμα της ελληνικής ηλάγρας (=τανάλιας), ανάγκασε το σύνολο του περσικού στρατεύματος, παρά την

πείσμονα αντίστασή του, να τραπεί σε άτακτη φυγή προς τα πλοία, ενώ όσοι δεν κατόρθωναν να φθάσουν μέχρι εκεί τρέπονται προς τα έλη όπου και αποδεκατίζονται.

Στην παραλία του Μαραθώνα διεξήχθη η τελευταία φάση του αγώνα. Οι Έλληνες συνέχισαν την καταδίωξη και οι Πέρσες, προσπαθώντας να διασωθούν, αλλόφρονες κατέφευγαν ατάκτως στα πλοία τους, επτά εκ των οποίων αιχμαλωτίσθηκαν. Στην παραλία σκοτώθηκαν ο **Πολέμαρχος Καλλίμαχος**, ο **στρατηγός Στησίλαος** και ο **Κυναίγειρος του Ευφορίωνος**, αδελφός του τραγικού ποιητή **Αισχύλου**, όταν, σε μια απονενοημένη προσπάθεια μέσα στον ορυμαγδό της μάχης να συγκρατήσει ένα πλοίο, του απέκοψαν το χέρι. Αυτό ήταν και τυπικά το τέλος της μάχης του Μαραθώνα. Το χαρμόσυνο άγγελμα την νίκης έφερε στην ένας τραυματισμένος (!!) οπλίτης, ο οποίος, διατρέχοντας την απόσταση πεζός (40 χλμ περίπου), όταν έφθασε στην Αγορά αναφώνησε **« Χαίρετε, Νενικήκαμεν»** και έπεσε νεκρός. Το όνομα του Μαραθωνομάχου δεν είναι με βεβαιότητα γνωστό. Ο Ηρόδοτος δεν αναφέρει τίποτε περί αυτού και ο Πλούταρχος τον ονομάζει **«Ευκλέα» ή Θέρσιππο»**.

Στο μεταξύ ο Μιλτιάδης, πληροφορηθείς την κίνηση του περσικού στόλου προς Φάληρο, άφησε πίσω την Αντιοχίδα φυλή με τον Αριστείδη στον Μαραθώνα για την φύλαξη των αιχμαλώτων και των λαφύρων και με το υπόλοιπο στράτευμα κινήθηκε προς Αθήνα. Όταν έφθασε στο Κυνόσαργες είδε τους Πέρσες να αρμενίζουν ανοικτά του Φαλήρου. Τον είδαν όμως και αυτοί και θεώρησαν ότι είναι έτοιμος να τους αντιμετωπίσει για δεύτερη φορά. Τότε άλλαξαν.....ρότα προς Ασία, φέροντες, ασφαλώς, επί των ώμων τους την εντροπή του βαρέως ηττημένου.

Κυρίαρχος παράγων της νίκης στον Μαραθώνα είναι ασφαλώς η υπό τον Μιλτιάδη σύλληψη και η εφαρμογή του μεγαλοφυούς σχεδίου, η ιδέα ενεργείας του οποίου συνίστατο **« στη διπλή και δια των ακραίων πτερύγων υπερκέραση, περίσφιγξη, κύκλωση και καταστροφή του εχθρού»**. Ο τακτικός αυτός ελιγμός επαναλήφθηκε αργότερα από τον Αννίβα στις Κάννες, τον Μπλύχερ στο Βατερλώ, τον Μόλτκε στο Σεντάν, τον Χίντεμπουργκ και τον Λούντεντορφ στις Ματζουριανές λίμνες, τον Αϊζενχάουερ στην μάχη της Γαλλίας .

Εν τούτοις, τόσο το διαμορφωθέν Κράτος Δικαίου όσο και η πιστή εφαρμογή από άρχοντες και πολίτες των κειμένων νόμων που συνέθεταν το -πρωτόγνωρο παγκοσμίως- πολίτευμα της Αμέσου Δημοκρατίας στην Αθήνα, **συνέβαλλαν αποφασιστικά στις προετοιμασίες διεξα-**

γωγής της μάχης και την τελική νίκη. Δείγματα πραγματικά δημοκρατικής συμπεριφοράς μπορούν να αναφερθούν :

> Οι **φιλελεύθερες διαδικασίες** με τις οποίες οι Αθηναίοι εξέλεξαν τους δημόσιους άνδρες που οι ίδιοι έκριναν ότι μπορούσαν να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά την βαρβαρική λαίλαπα.

> Ο γόνιμος διάλογος για την εξασφάλιση της θετικής ψήφου του Καλλίμαχου και η μετά από αυτήν λήψη απόφασης για την διεξαγωγή του πολέμου από το δημοκρατικά εκλεγμένο **αρμόδιο όργανο** της Δημοκρατίας, το Συμβούλιο «των Δέκα Στρατηγών»

> Η **εγκριτική εντολή**, εις εκτέλεση σχετικού νόμου, της εξόδου του στρατεύματος από την πόλη και την κίνηση του προς το πεδίο της μάχης από την Βουλή και τον Δήμο

> Η **αυτόβουλη παραχώρηση** της ημέρας στρατηγίας που δικαιούνταν από τον νόμο οι Στρατηγοί προς τον Μιλτιάδη, σε αναγνώριση της αξίας του. Αργότερα αποδείχθηκε ότι η παραχώρηση αυτή ήταν ευεργετική για την αίσια έκβαση του αγώνα. Ταυτόχρονα επαληθεύθηκε η αενάως **ισχύουσα Αρχή** ότι στις πλουραλιστικές Δημοκρατίες επιτρέπεται-και πολλάκις επιβάλλεται- η ανατροπή των όρων λειτουργίας τους, αρκεί να μην εξυπηρετούνται μικροκομματικά συμφέροντα, να ωφελείται το κοινωνικό σύνολο και να μην διακυβεύονται εθνικά ζητήματα. Αλλά και η ανταπόκριση του Μιλτιάδη προς τους Στρατηγούς είχε **«όσμωση Δημοκρατίας»** αφού, αναγνωρίζοντας την προς αυτόν γενομένη τιμή, απεφάσισε να δώσει την μάχη **ανήμερα** της δικής του στρατηγίας, άσχετα αν εκμεταλλεύθηκε τον ενδιάμεσο χρόνο για προετοιμασίες του στρατεύματος.

> Ουχ ήττον, υπεράνω πάντων δεσπόζει το γεγονός ότι ο **Αθηναίος μαχητής στάθηκε υπερήφανος, με το ηθικό του ανάστημα σφυρηλατημένο από την πίστη στους δημοκρατικούς θεσμούς, όπως ακριβώς τους διδάχθηκε από τον Σόλωνα και τον Κλεισθένη. Με αδέσμευτη την συνείδηση είχε πλήρη επίγνωση της αξίας των αγαθών της Ελευθερίας και της Δημοκρατίας που υπερασπιζόνταν, έτοιμος για κάθε θυσία.** Και σε αυτή την ρητορική στηρίζεται η ολοκληρωτική νίκη του – ως άλλος «Δαβίδ» εναντίον «Γολιάθ»- επί των βαρβαρικών στρατευμάτων τα οποία, χωρίς ιδανικά και συναίσθηση του καθήκοντος, πολεμούσαν ωθούμενα βιαίως και μαστιγούμενα από τους ηγήτορες τους, προς τους οποίους καμία εμπιστοσύνη δεν έτρεφαν, παρά φόβο τρομώδη.

Η νίκη στον Μαραθώνα ενίσχυσε έτι περισσότερο το δημοκρατικό πολίτευμα των Αθηνών. Ο Αριστοτέλης καταγράφει ότι μετά την μάχη ο **Δήμος των Αθηναίων** απέκτησε μεγαλύτερη **αυτοπεποίθηση και πολιτική δύναμη**, ενώ, παράλληλα, καθιερώθηκαν νέοι θεσμοί και νόμοι ή τέθηκαν σε ισχύ παλαιότεροι που δεν είχαν εφαρμοσθεί μέχρι τότε, όπως π.χ. ο γνωστός **«οστρακισμός»** που άρχισε να εφαρμόζεται το

488π.Χ. Αντίθετα, αν οι Αθηναίοι είχαν χάσει στον Μαραθώνα, οι Πέρσες **θα κατέλυαν το δημοκρατικό πολίτευμα** και θα έφερναν στην εξουσία την τυραννία του Ιππία. Σήμερα δεν θα μπορούσαμε να μιλάμε για «Χρυσούν Αιώνα», ο αρχαίος κλασικός πολιτισμός θα είχε εξαλειφθεί στο ξεκίνημά του και η πορεία της Ευρώπης θα

είχε διαφορετική εξέλιξη.

Ολίγες μόνον ώρες αγώνα χρειάστηκαν για να γραφεί ένα ολόκληρο Έπος της Αρχαιότητας, εκείνο της Μάχης του Μαραθώνα. Ένα Έπος που δεν καταύγασε μόνο την πολεμική αρετή των Ελλήνων αλλά, τόσο για τον καιρό της ειρήνης όσο και του πολέμου, άφησε κληρονομιά ανεκτίμητων διδαγμάτων και υποδειγμάτων που σήμερα αποτελούν τις θεμελιώδεις βάσεις των υγιών Δημοκρατιών των Λαών απανταχού Γης.

Στις 8 Δεκ.2010, κατά τον εορτασμό της 500^{ης} επετείου της μάχης του Μαραθώνα, η Βουλή των Αντιπροσώπων των ΗΠΑ ανεγνώρισε και δήλωσε επίσημα ότι **« η μάχη αυτή αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα**

γεγονότα της Ιστορίας της Ανθρωπότητας» (H. Ress. In the House of Representatives, US, December 8, 2010).

Εμείς οι Νεοέλληνες, ατυχώς λησμονήσαμε τα νομικά θέσφατα του Σόλωνα, του Κλεισθένη και άλλων σοφών της Αρχαιότητας, με αποτέλεσμα να υφιστάμεθα τις οδυνηρές συνέπειες μιας κατά καιρούς χωλαίνουσας Δημοκρατίας. Ο Μαραθώνας θα εξακολουθήσει εσαεί να μας καθοδηγεί, αρκεί εμείς να τον ακολουθήσουμε. Αλλιώς διατρέχουμε άμεσο κίνδυνο να υποστούμε περισσότερες και οδυνηρότερες εθνικές συμφορές στο μέλλον.

Ἑλλήνων προμαχοῦντες Ἀθηναῖοι Μαραθῶνι

Χρυσόφορον μῆδων ἑστορεσαν δυνάμιν.